

Edmund Husserl

KARTEZIJANSKE MEDITACIJE

(Husserlov pregled vsebine prateksta)

I. Predavanje

15

Kartezijanske meditacije in njihovo kritično preoblikovanje v meditirajoče razprtje transcendentalnega ega.

1. Za uvod. Uvod v transcendentalno fenomenologijo se po naravi navezuje na Descartesove Meditationes, katerih kritično preoblikovanje je učinkovalo na njen nastanek. – Descartesova zahteva po absolutno utemeljeni univerzalni znanosti; po prevratu tradicionalnih znanosti in po njihovi novi zgraditvi na absolutnem temelju. Subjektivni zaokret te zahteve in njena paradigmatična narava. Ideja pristnega filozofa v postajanju, njegov nujni začetek z meditacijami kartezijanskega tipa: kako najti na sebi prvi in absolutno gotovi fundament. Rezultat: meditirajoči mora eksistenco sveta kot vprašljivo izključiti in tako >>dobiti<< svoj čisti ego kot absolutni in edinstveni. Od tu naprej pot graditve spoznanja sveta in vseh objektivnih znanosti zgolj pod vodstvom ego vrojenih principov.

Večna vrednost in historično učinkovanje tega meditirajočega preučevanja.

Pozitivne znanosti so ga porinile ob stran, toda filozofsko je iz njega izšel popolnoma nov smisel razvoja novoveške filozofije, razvoj v smeri transcendentne filozofije, katere zadnji in najradikalnejši lik predstavlja fenomenologija. Propad in brezglava drobitev filozofije od srede 19. stoletja terjata nov začetek in nove kartezijske meditacije. Fenomenologija kot njihova zavestna zastavitev in najčistejša speljava.

16 2. Kritično preoblikovanje kartezijskih meditacij. Jaz kot radikalno začenjajoči filozof, vse dane znanosti zame nimajo nikakršne veljave. Čeprav je za meditiranje vodilna, tudi o ideji univerzalne znanosti, absolutno utemeljeni glede njenih možnosti in ciljev, še ni odločeno. Razložitev njenega smisla z vživetjem v intenco znanstvenega dela; znanstvene sodbe dopustne le skozi – neposredno ali posredno popolnoma utemeljeno – evidenco: apel k stvarjem >>samim<<, k stvarnim razmerjem. Ne okazionalne evidence in resnične sodbe iz vsakdanjega življenja, temveč znanstvene resnice, ki veljajo enkrat za vselej in za vsakogar. Začenjajoči filozof takšnih resnic, ob znanostih v >>prevratu<<, nima, ima pa evidence in resnice življenja. Začenja s principom razsojanja na podlagi čiste evidence in kritične analize samih evidenc z vidika njihove popolnosti, njihove predirnosti, analize, ki spet vodi do evidenc višje stopnje. Od tu postavi potem vprašanje, ali lahko pokažemo tiste na sebi prve evidence, ki so pred vsemi drugimi, obenem pa jih lahko nagovorimo kot >>apodiktčne<< – kot veljavne enkrat za vselej.

Življenje in pozitivne znanosti se nanašajo na samoumevno bivajoči svet. – Je, vprašuje meditirajoči, eksistenca sveta na sebi prva in apodiktčna gotovost? Descartesova prva, toda površna kritika čutnega izkustva: da ne dosega apodiktčnosti; s tem je posredovan njegov veliki korak univerzalne vpotežitve tega izkustva v prevrat, nato pa izpostavitve tega, da ego cogito ob možni nebiti sveta ostaja nedotaknjen.

3. Kritična obmejitev kartezijskega postopka. Vse pozitivne znanosti predpostavljajo veljavnost vere v svet, ki tiči v vsakem izkustvu sveta. – Potrebna je kritika te univerzalne evidence, postaviti jo je treba izven

veljavnosti. Toda ta zadržek vere v svet odtegne meditirajočemu svet kot bitno podlago nanj nanašajočih se znanosti, ne pa vsake bitne podlage in vsake evidence sploh. Vendar se za bitjo sveta kot zadnjo bitno predpostavko, že za izkustveno veljavnostjo ali neveljavnostjo sveta in njegovo postavitvijo pod vprašaj, odstre bit izkustva samega, bit izkušajočega ter njegovega celotnega meditirajočega in siceršnjega absolutnega življenja.

Z univerzalno epoche kot univerzalnim zadržkom naravnega potrjevanja izkustvene vere, nato pa s temu sledečim zaokretom pogleda k izkušajočemu življenju, po katerem ima svet zame smisel in bit (dejanskost kot tako), stopi na dan transcendentalna subjektiviteta kot meditirajoči ego, ki se nahaja kot absolutna in zadnja predpostavka vsega, kar sploh je in ki se zdaj ne nahaja več kot človek v svetu, temveč kot tisti ego, v katerem dobita bitni smisel tako svet sploh kot ta človek. Kot ta ego in samo kot ta sem samega sebe apodiktično gotov in tista zadnja bitna predpostavka, glede na katero je vse zame smiselno biva-
joče relativno. Povsem zunaj vprašanja pa tu ostajajo in morajo ostati nesporazumi glede tega, ali naj bi bil ta ego zadnji preostali košček sveta, ki da je apodiktično dan na poseben način ter intenca po ponovni pritegnitvi dokaza o ostalem svetu, da bi potem gradili na starih tleh svetnih znanosti. Meditacija mora, da bi smiselne probleme, ki sploh tičijo v ego kot univerzalnem bitnem in spoznavnem temelju, jasno razgrnili, napredovati do konsekventne samoosmislitve čistega ega. Tako je iz kartezijanske metode nastala metoda transcendentalno fenomenološke epoche in transcendentalno fenomenološke redukcije – redukcije na transcendentalni ego.

II. Predavanje

Uvod: Kaj lahko jaz, meditirajoči, filozofsko začnem s tem, kar je transcendentalni ego cogito? Predpojasnitev njegovega ovrednotenja kot fundirajoče univerzalne izkustvene in bitne sfere, ne pa kot fundirajočega aksioma. Ideja novega načina utemeljitve, tiste transcendentalne nasproti

objektivni, ideja nove vrste transcendentalnega izkustvenega spoznanja in znanosti na podlagi čiste egološke samoosmislitve – prve, egološke fenomenologije.

Speljava: Postopno sproščanje polja transcendentalnega samoizkustva s fenomenološko refleksijo. Psihološko in transcendentno izkustvo kot paraleli. Psihološko terja na tleh bivajočega sveta objektivno veljavnost, transcendentalno le egološko. _ Prva temeljna ugotovitev: cogito kot zavest o nečem (intencionalni doživljaj) in cogitatum qua cogitatum, neločljivi deskriptivni moment v cogitu. Napredujoča samoosmislitev kot sovisno samoizkustvo ter konsekvентno odstrtje in čista deskripcija tipičnih modusov intencionalnih doživljev in njihovih domnevanih (pojavnih, mišljenih, vrednotenih, itn.) predmetnosti, natanko tako, kakor se jih zavedamo. Tej dvojni opisni smeri se pridružuje še tretja, jazna smer samih cogitationes. Svet je kljub epoche glavna tema fenomenološke deskripcije: z vidka vsakega stališča do njega: svet kot fenomen. Kontrastiranje naravnega in fenomenološkega motrenja sveta. Fenomenološko meditirajoči ego kot transcendentalni opazovalec svoje lastne biti in lastnega življenja v stanju predanosti svetu. Jaz kot naravno naravnani jaz sem tudi in sem zmerom transcendentalni jaz, toda to vem šele skozi fenomenološko redukcijo. Šele v tej transcendentalni naravnosti vidim, da je vse naravno bivajoče zame le kot cogitatum spreminjajočih se cogitationes in samo to imam, ko razsojam, za veljavno. Tako mi je predmete (realne in idealne) opisovati le v korelaciji z njihovimi načini zavedanja.

Košček fenomenologije zazanavanja stvari kot primer fenomenološke deskripcije ob prikazu korelativne sopripadnosti pojavnega in načinov pojavljanja. Enotnost in mnogoterost – predmetna enotnost kot sinteza identificirajočega pokrivanja njegovih pojavov. Sinteza kot temeljno dejstvo sfere zavesti, kot povezava zavesti in zavesti v novo zavest o fundirajoči intencionalnosti. Univerzalna enotnost življenja zavesti v ego kot enotnost sinteze, v kateri se ego samega sebe zave kot enotnosti.

Ego s potencialnostjo možne zavesti. Intencionalni horizonti vsakega cogita in njihovo odstrtje. Razložitev intencionalnih implikacij glavne naloge intencionalne analize. Fundamentalna razlika med fenomenološko analizo in analizo v običajnem smislu. V fenomenologiji vselej medsebojnost reelne in intencionalne analize. – Življenje zavesti kot Heraklitov tok in možnost fenomenološke deskripcije kot deskripcije tipike zavesti. Prehod k fenomenologiji uma, njegovih aktualitet in potencialitet.

III. in IV. predavanje

Um in ne-um, izpolnitev in razočaranje intenc kot strukturnih form transcendentalne subjektivitete. Bit in možno izkustvo – možna evidenca; možnost kot subjektivna dostopnost, nanašajoča se na presumptivne horizonte. Konstitutivna vprašanja kot vprašanja o sistemu polno izkazljivih izkustev, ki so za vsako vrsto predmetov v njihovi posebni tipiki vnaprej načrtana, kot možnosti v transcendentalni subjektiviteti. Presumptivno indicira svoj sistem vsak domnevani predmet. Bistvena vezanost ega na mnogoterost domnevanih predmetov potemtakem označuje bistveno strukturo njegove celotne dejanske in možne intencionalnosti. Konstitutivni problemi zaobjemajo vso transcendentalno subjektiviteto, kajti tudi egova bit-za-sebe-samega je konstitutivni problem. Samokonstitucija jaza v specifičnem smislu kot personalnega jaza. Jaz kot pol specifičnih, stališče zavzemajočih aktov in kot pol afekcij. Kontrast med predmetno polarizacijo in jazno polarizacijo. Jaz pa ni samo goli pol tekočih aktov, vsako zavzetje stališča utemelji v jazu prepričanje, ki ostane.

19

Napredovanje k eidetski metodi: vsi transcendentalno-fenomenološki problemi so problemi bistev, transcendentalna fenomenologija pa znanost o vrojenem aprioriju transcendentalne subjektivitete.

Prehod k fenomenologiji geneze. Fenomenologija asociacij kot bistvena zakonitost pasivne geneze. Aktivna geneza. Iz zmožnosti geneze izvirajo intencionalni dosežki, ki ostajajo, med njimi konstitucija svetov, ki ostajajo jazu, realnih in idealnih (svet števil, teoretskih tvorbo).

Teorija transcendentalne konstitucije biti in tradicionalna spoznavna teorija. Eksplikacija običajnega problema transcendence kot problema naravnega človekovega spoznavanja in v odnosu do intencionalnosti kot psihološkega dejstva. Kako lahko igra v imanentni duševni notranjosti in z doživljaji evidence, ki izvirajo iz nje, dobi objektivni pomen? Kritični prikaz nesmiselnosti takšne postavitve problema. Vsak pristni transcendentni problem je fenomenološki. Transcendentalna subjektiviteta nima v svoji univerzalnosti nobenega smiselnega zunaj. Ni naloga razpreti transcendentalno bit, temveč jo skozi odstranje konstitucije razumeti kot dogoditev (Vorkommnis) v transcendentalni subjektiviteti. Fenomenološki idealizem kot idealizem radikalno nove vrste nasprotuje berkeley-humovskemu in kantovskemu idealizmu.

20

Ugovor o transcendentalnem solipsizmu. Konstitutivni problem alter ega (vživetje), intersubjektivnosti, narave in sveta kot za vsakogar identičnega sveta. Metoda razrešitve: metodična razplastitev sfer zavesti, ki so dane ego, z abstrahiranjem vseh bivajočih sestavin, ki predpostavljajo alter ego. Postavitev samolastnega ega, konkretnega jazovega sebstva kot fundamenta analogizirajočega vživljanja. Vse originalno zaznavno in izkusljivo je določilo jaza samega. Tuji ego v sekundarnem izkustvu vživetja ni direktno zaznaven, pač pa indirektno izkušen z indikacijo, ki ima svoj način uglasujoče preskušnje. V moji originalno izkušajoči monadi se zrcalijo druge monade (Leibniz). Odstranje konstitucije alter ega nam ga poda kot transcendentalnega in tako se fenomenološka redukcija podaljša na transcendentalno subjektiviteto kot transcendentalno skupnost monad. Ta pa je transcendentalna podlaga konstitucije objektivnega sveta kot identično bivajočega za vse monade skupnosti in za intersubjektivno veljavnost idealnih predmetnosti.

Kartezijanski problem univerzalne znanosti z absolutno utemeljenostjo in njegova razrešitev s fenomenologijo. Naivnost predznanstvenega življenja. Naivnost pozitivnih znanosti. Ta naivnost kot manko globlje utemeljitve z odstranjem transcendentalnih dosežkov. Radikalno utemeljena znanost mora vse svoje principe črpati izvirno iz transcendentalnih raziskav. Tedaj ne bo nobenih paradoksalnosti več. Sistematično izoblikovanje apriornostne fenomenologije vsebuje, z absolutno utemeljenostjo, kot svoje veje vse apri-

ornostne znanosti. Spolnuje idejo univerzalne, tako formalne kot materialne ontologije (prve filozofije), oziroma, kar je isto, polne, radikalno utemeljene vede o znanosti.

Njena prva stopnja: solipsistično omejena egologija: ta ontologija kot apriornostni fundament za najradikalnejšo utemeljitev univerzalne dejstvene znanosti, filozofije faktične biti. Pristni metafizični problemi kot problemi najvišjih stopenj v fenomenologiji. Kontrastiranje kartezijanske in fenomenološke speljave ideje o filozofiji. Fenomenološka filozofija kot najuniverzalnejša in najkonsekventnejša uveljavitev ideje o samospoznanju, ki ni samo prazizvir vseh pravih spoznanj, ampak vsa prava spoznanja v sebi že tudi zajema.

Prevedel Tine Hribar

21

Opomba prevajalca:

Prevedeno po Edmund Husserl: *Cartesianische Meditationen und Pariser Vortraege* (izdal in napisal uvod S. Strasser) – *Husserliana I*, Martinus Nijhoff, Haag 1963 (2. izdaja), str. 187-193.

Vsebinski pregled (prateksta) Kartezijanskih meditacij, se pravi Pariških predavanj (str. 1-40 v zgoraj navedeni knjigi), si je izdelal Husserl sam. In sicer kot povzetek lastnih glavnih tez o fenomenologiji oz. o njenem razmerju do Descartesa; namen tega povzetka, seveda v francoskem prevodu (ta je kot *Sommaire de Lecons du Professeur E. Husserl* v zgoraj navedeni knjigi objavljen na straneh 194-201), je bil vnaprej seznaniti udeležence Husserlovih predavanj (v nemščini), dne 23. in 25. februarja 1929 na Sorboni, z vsebino teh predavanj in jim tako olajšati njihovo spremljanje.
